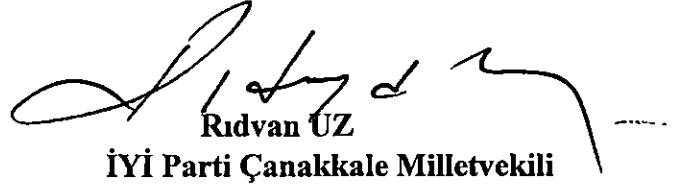

Rıdvan UZ
Çanakkale Milletvekili
TBMM Kâtip Üyesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Türkiye’de tarımda plansız ürün deseni ve ithalat bağımlılığı sorununun nedenlerinin araştırılması; havza bazlı üretim planlamasının etkinliğinin, çiftçilerin hangi ürünü hangi maliyet ve gelir beklentisiyle ektiğinin, su kaynakları ile ürün deseni arasındaki uyumsuzluğun, buğday, arpa, mısır, ayçiçeği, soya, pamuk, bakliyat, yem bitkileri ve stratejik tarım ürünlerinde yerli üretim açığının, ithalat kararlarının hasat dönemi fiyatlarına etkisinin, tarımsal desteklerin üretim planlamasıyla uyumunun, girdi maliyetlerinin, çiftçi borçluluğunun, tarım-sanayi bağlantısının, lisanslı depoculuk ve alım politikalarının, kuraklık ve iklim değişikliği risklerinin, gıda güvenliği ve dışa bağımlılık üzerindeki sonuçlarının tespit edilmesi; yerli üretimi, çiftçi gelirini, su kaynaklarını, gıda arz güvenliğini ve tarımsal sürdürülebilirliği koruyacak etkin, bilimsel, adil, şeffaf ve bütüncül politikaların belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci ve İçtüzüğü’nün 104. ve 105. maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz. 09/06/2026

Rıdvan UZ
İYİ Parti Çanakkale Milletvekili

Rıdvan UZ
Çanakkale Milletvekili
TBMM Kâtip Üyesi

GEREKÇE

Tarımda plansız ürün deseni ve ithalat bağımlılığı, Türkiye'nin gıda güvenliğini, çiftçi gelirini, su kaynaklarını, kırsal kalkınmasını ve stratejik bağımsızlığını doğrudan ilgilendiren temel bir sorundur. Bir ülkede hangi ürünün nerede, ne kadar, hangi su kaynağıyla, hangi maliyetle ve hangi alım politikasıyla üretileceği planlanmazsa; çiftçi zarar eder, tüketici pahalı gıdaya mahkûm olur, devlet ithalata yönelir ve tarımsal üretim giderek dışa bağımlı hâle gelir.

Türkiye'de tarım politikalarının en büyük açmazlarından biri, üretim kararlarının çoğu zaman bilimsel planlamadan ziyade çiftçinin bir önceki yılın fiyatına, komşusunun tercihinine, tüccarın yönlendirmesine, suya erişimine veya destek beklentisine göre şekillenmesidir. Bu durum bazı ürünlerde arz fazlası, bazı stratejik ürünlerde ise açık oluşmasına yol açmaktadır. Planlama eksikliği, tarlada belirsizlik, piyasada dalgalanma, markette pahalılık olarak geri dönmektedir.

TÜİK'in 2025 Bitkisel Üretim İstatistikleri'ne göre tahıl ürünleri üretimi 2025 yılında bir önceki yıla göre yüzde 12,3 azalarak yaklaşık 34,2 milyon ton olmuştur. Buğday üretimi yüzde 13,7 azalarak 17,9 milyon ton, arpa üretimi yüzde 25,9 azalarak 6 milyon ton seviyesine gerilemiştir. Mısır üretimi ise yüzde 4,9 artarak 8,5 milyon ton olmuştur. Bu veriler, stratejik ürünlerde üretim dalgalanmasının ne kadar ciddi olduğunu göstermektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 2025 bitkisel üretim istatistikleri de aynı tabloyu teyit etmektedir. Bakanlık verilerine göre tahıllar ve diğer bitkisel ürünler grubunda üretim yüzde 9 azalarak 68,1 milyon tona gerilemiş; tahıllar alt grubunda üretim yüzde 12,3 düşmüştür. Buğday üretimi 17 milyon 950 bin ton, arpa üretimi 6 milyon ton olarak gerçekleşmiş; kırmızı mercimekte yüzde 38,3, yeşil mercimekte ise yüzde 58,1 oranında düşüş yaşanmıştır.

Bu üretim dalgalanmaları, yalnızca iklim koşullarıyla açıklanamaz. Kuraklık, don, aşırı sıcak ve yağış rejimi elbette üretimi etkilemektedir; ancak ürün deseni planlaması, destekleme politikaları, alım fiyatları, sulama imkânları, ithalat kararları ve girdi maliyetleri de çiftçinin ne ekeceğini belirleyen temel unsurlardır. Tarımda belirsizlik varsa çiftçi uzun vadeli düşünemez; uzun vadeli düşünemeyen çiftçi de üretim planı değil, hayatta kalma hesabı yapar.

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yayımlanan 2025-2027 Bitkisel Üretim Planlaması Havza Ürün Deseni Listesi, havza bazında planlamaya konu ürünleri belirlemektedir. Bu liste, Türkiye'de üretim planlaması ihtiyacının resmî olarak kabul edildiğini göstermektedir. Ancak asıl mesele, havza bazlı listelerin sahada çiftçinin kararına, destekleme sistemine, su yönetimine, alım garantisine ve piyasa istikrarına ne ölçüde yansıdığıdır.

Ürün deseni planlamasında su kaynakları belirleyici olmalıdır. Su stresi yaşayan havzalarda yüksek su tüketen ürünlerin yaygınlaşması, yeraltı sularını tüketmekte, obruk riskini artırmakta, sulama maliyetini yükseltmekte ve uzun vadede üretimi tehdit etmektedir. Konya Kapalı Havzası, İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Ege ve Akdeniz'de ürün deseni-su ilişkisi

Rıdvan UZ
Çanakkale Milletvekili
TBMM Kâtip Üyesi

bilimsel biçimde ele alınmadan tarımsal sürdürülebilirlik sağlanamaz. Su yoksa ürün de yoktur; toprağı zorlayan her yanlış ürün, geleceğın kuraklığını büyütür.

Tarımsal girdi maliyetleri de plansızlığı artıran temel nedenlerden biridir. TÜİK'in Mart 2026 Tarımsal Girdi Fiyat Endeksi verilerine göre Tarım-GFE yıllık yüzde 34,26, aylık yüzde 3,89 artmıştır. Tarımda kullanılan mal ve hizmetler endeksi yıllık yüzde 35,82, tarımsal yatırıma katkı sağlayan mal ve hizmetler endeksi ise yıllık yüzde 25,17 artmıştır. Bu maliyet baskısı altında çiftçi, çoğu zaman en doğru ürünü değil, o yıl finanse edebildiğı ürünü ekmektedir.

İthalat bağımlılığı, plansız ürün deseninin en ağır sonucudur. Türkiye tarım, gıda ve içecek sektöründe ihracat yapabilen güçlü bir ülke olmasına rağmen, bazı stratejik ürünlerde ithalata bağımlı yapı sürmektedir. TGDF'nin Aralık 2025 Dış Ticaret Bülteni'ne göre 2025 yılında en fazla ithalat 5,71 milyar dolar ile hayvan yemi sektöründe yapılmış; bitkisel yağ sektörü yaklaşık 3,22 milyar dolar ithalatla ikinci sırada yer almıştır. Hayvan yeminin toplam ithalat içindeki payı yüzde 30,11, bitkisel yağın payı ise yüzde 16,98 olmuştur.

Bu tablo, Türkiye'nin yem hammaddeleri ve yağlı tohumlar başta olmak üzere bazı temel alanlarda dışa bağımlı olduğunu göstermektedir. Soya, ayçiçeğı, mısır, arpa ve yem bitkileri üretimi yeterli düzeyde artıramadığında hayvancılık maliyetleri yükselmekte; bu maliyetler et, süt, yumurta ve temel gıda fiyatlarına yansımaktadır. Bitkisel yağda dışa bağımlılık ise hem ayçiçeğı hem soya hem de ham yağ ithalatı üzerinden tüketici fiyatlarını ve gıda arz güvenliğini etkilemektedir.

İthalat, doğru zamanda ve doğru gerekçeyle yapılmadığında yerli üretici üzerinde baskı oluşturmaktadır. Özellikle hasat döneminde yapılan ithalat kararları veya ithalat beklentisi, çiftçinin ürün fiyatını aşağı çekebilmekte, üreticinin emeğinin karşılığını almasını engelleyebilmektedir. Çiftçi hasat zamanı ürününü maliyetinin altında satarken, birkaç ay sonra aynı ürün ithalatla veya yüksek fiyatla piyasaya giriyorsa, orada üreticiyi koruyan bir planlama yoktur.

Toprak Mahsulleri Ofisi, Et ve Süt Kurumu, Tarım Kredi Kooperatifleri ve ilgili kamu kurumlarının alım politikaları ürün deseni bakımından kritik önemdedir. Alım fiyatları üretim maliyetini, makul çiftçi kârını, bölgesel farklılıkları, kuraklık riskini ve stratejik ürün ihtiyacını dikkate almalıdır. Kamu alımı geç açıklanır, düşük açıklanır veya piyasaya güven vermezse çiftçi bir sonraki yıl ekim kararını değiştirir. Tarımda güven kaybı, bir sezonluk değil, yıllarca süren üretim kaybına yol açar.

Bakliyat üretimindeki düşüş ayrıca dikkatle incelenmelidir. Mercimek, nohut, kuru fasulye gibi ürünler hem gıda güvenliği hem de toprak sağlığı açısından önemlidir. Bakliyat üretiminin zayıflaması, Türkiye'nin geleneksel üretim gücünü de zayıflatmaktadır. Bakliyat, Anadolu toprağının kadim ürünüdür; ithalat kalemine dönüşmesi, tarım politikası açısından acı bir uyarıdır.

Tel : 0.312.4206574 – 75
Faks : 0.312.4202300
E-posta : ridvan.uz@tbmm.gov.tr
Adres : Ana Bina E Blok 1.Kat Oda No: E120 TBMM/ANKARA

Rıdvan UZ
Çanakkale Milletvekili
TBMM Kâtip Üyesi

Pamuk üretimi de sanayi bağlantısı bakımından stratejiktir. Tekstil ve hazır giyim sektörü Türkiye'nin ihracatında önemli yer tutarken, pamukta yeterli ve kaliteli yerli üretim sağlanamazsa sanayi ithal hammaddeye bağımlı hâle gelir. Ürün deseni planlaması yalnızca çiftçiye değil, tekstil, yem, yağ, un, makarna, hayvancılık, gıda sanayi ve ihracatı da doğrudan ilgilendirmektedir.

Tarım-sanayi bağlantısı kurulmadan ürün deseni planlaması eksik kalır. Hangi bölgede hangi ürünün işleneceği, hangi sanayinin hangi hammaddeye ihtiyaç duyduğu, lisanslı depoculuk kapasitesi, soğuk zincir, nakliye, sözleşmeli üretim ve kooperatifleşme birlikte planlanmalıdır. Çiftçi ürünü ekiyor ama işleyecek tesis, depolayacak altyapı, alacak sanayi ve koruyacak fiyat mekanizması yoksa üretim sürdürülebilir olmaz.

Sözleşmeli üretim de dikkatle ele alınmalıdır. Sözleşmeli üretim, çiftçiye alım güvencesi ve sanayiye hammadde güvenliği sağlayabilir. Ancak sözleşmeler adil değilse, çiftçi tek taraflı fiyat, kalite, teslim, ceza ve ödeme şartlarıyla zayıf konuma düşebilir. Sözleşmeli üretim çiftçiye koruyan bir model olmalıdır; çiftçiye büyük alıcının insafına bırakan bir bağımlılık ilişkisine dönüşmemelidir.

Çiftçi borçluluğu ve finansmana erişim de ürün deseni kararlarını etkilemektedir. Borçlu çiftçi uzun vadeli toprak verimliliğini değil, o yıl borcunu kapatabileceği ürünü düşünmek zorunda kalabilir. Banka kredisi, Tarım Kredi borcu, bayi borcu, kira, mazot, gübre ve sulama maliyeti altında ezilen üretici, bilimsel planlamaya değil, nakit akışına göre karar verir. Borç planlamayı bozar; plansızlık borcu büyütür.

İklim değişikliği ve kuraklık, ürün deseninin yeniden düşünülmesini zorunlu kılmaktadır. Artan sıcaklıklar, düzensiz yağışlar, ani donlar, kurak dönemler, sel ve dolu riskleri her bölgenin üretim kapasitesini değiştirmektedir. Eski alışkanlıklarla aynı ürünü aynı yerde ekmeye devam etmek, iklim gerçekleri karşısında çiftçiye savunmasız bırakmaktadır. Tarım planlaması artık geçmiş veriye değil, gelecek risklerine göre yapılmalıdır.

Bu kapsamda buğday, arpa, mısır, ayçiçeği, soya, pamuk, bakliyat, yem bitkileri, şeker pancarı ve stratejik tarım ürünlerinde üretim miktarları, ekim alanları, verimlilik, ithalat miktarı, ithalat zamanı, alım fiyatları, destekleme tutarları, su tüketimi, bölgesel üretim kapasitesi ve çiftçi gelirleri Meclis tarafından bütün yönleriyle araştırılmalıdır.

Ayrıca havza bazlı üretim planlamasının sahadaki karşılığı, çiftçilerin planlamaya uyma düzeyi, desteklerin ürün deseniyle bağlantısı, su kısıtı olan bölgelerde ürün tercihleri, sulama altyapısı, lisanslı depoculuk kapasitesi, tarım-sanayi sözleşmeleri, kooperatifleşme, üretici örgütlerinin pazarlık gücü ve ithalat kararlarının yerli üretici üzerindeki etkisi özel olarak incelenmelidir.

Tarımda plansızlık, tarlada başlayan ama sofrada biten bir zincir krizidir. Çiftçi ne ekeceğini bilmiyorsa, devlet ne kadar üreteceğini planlamıyorsa, sanayi hammaddesini

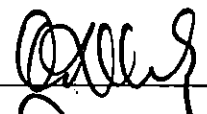
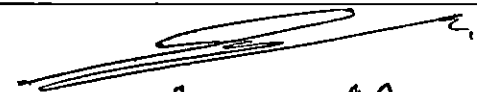
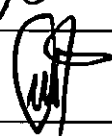
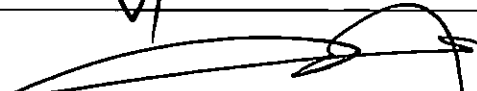
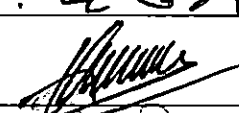
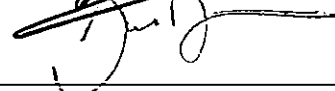
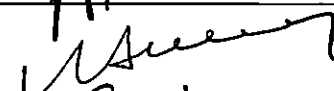
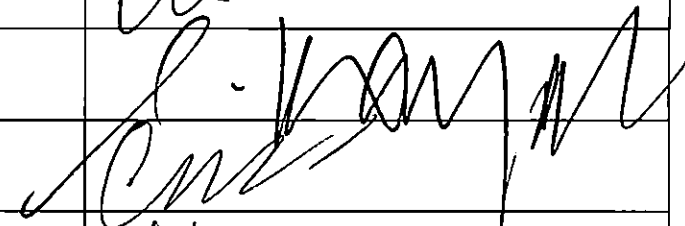
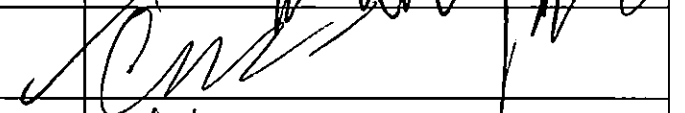

Rıdvan UZ
Çanakkale Milletvekili
TBMM Kâtip Üyesi

ithalattan bekliyorsa, tüketici de fiyat istikrarı bekleyemez. Tarımda kadercilik olmaz; takvim, toprak, su, bilim ve devlet aklı olur.

Türkiye’de tarımda plansız ürün deseni ve ithalat bağımlılığı sorununun tüm boyutlarıyla araştırılması; havza bazlı üretim planlamasının, stratejik ürünlerde yerli üretim açığının, ithalatın üretici fiyatlarına etkisinin, su kaynaklarıyla ürün deseni arasındaki uyumsuzluğun, girdi maliyetlerinin, alım politikalarının ve tarım-sanayi bağlantısının tespit edilmesi; yerli üretimi, çiftçi gelirini, gıda arz güvenliğini ve tarımsal bağımsızlığı koruyacak kalıcı politikaların geliştirilmesi amacıyla Meclis Araştırması açılması zorunludur.

Anayasa’nın **98’inci** ve İçtüzüğü’nün **104. ve 105.** maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

ADI VE SOYADI	SEÇİM BÖLGESİ	İMZASI
Ömer KARAKAŞ	AYDIN	
Yasin DUTLU	DENİZLİ	
Yüksel ARSLAN	ANKARA	
M. Cihan PAĞAÇ	İSTANBUL	M. Cihan Pağaç
AYYÜCE TÜRKER	ADANA	
Y. Selçuk TÜRKÖZÜ	BURSA	
Berkrettin KOCAMAZ	MERSİN	B. Kocamaz
Turan YALDIR	AKSARAY	
Selcan TAŞCI	TEKİRDAĞ	
Fenol SUNAT	MANİSA	
Metin ERGÜN	MUĞLA	M. Ergün
M. Mustafa GÜRBAN	GAZİANTEP	
Burak DALGIN	BALIKESİR	
Hüsnü KIRKPINAR	İZMİR	
Yavuz AYDIN	TRABZON	
Hasan TOKTAŞ	BURSA	
Mehmet AKALIN	ERZENE	
Lütfi İbrahim KAYALAR	JOZGAT	
A. Şefik GİRKİN	HATAY	
A. İzzet FAKİBAŞA	ANKARA	A. İzzet Fakıbaşa